

بررسی ارتباط تستهای تشخیص حرکت شاخص‌های استخوانی و تستهای مولد درد در ارزیابی اختلال عملکرد مفصل ساکروایلیاک بصورت منفرد

منیژه سلیمانی فر^۱، امیر مسعود عرب^{۲*}

چکیده

هدف: اختلالات مفصل ساکروایلیاک و ساختارهای مرتبط با آن همواره بعنوان یکی از عوامل مهم در ایجاد دردهای ناحیه کمری- لگنی مطرح بوده است. تاکنون تستهای تشخیصی گوناگونی از جمله تستهای ارزیابی حرکت شاخص‌های استخوانی و تستهای مولد درد برای ارزیابی و تشخیص اختلالات در مفصل ساکروایلیاک ارائه شده است. این تحقیق یک مطالعه توصیفی- ارتباطی می‌باشد که با هدف تعیین ارتباط بین دو دسته تست‌های تشخیصی حرکتی و تست‌های مولد درد مفصل ساکروایلیاک صورت گرفت.

روش بررسی: تعداد ۲۵ بیمار در دامنه سنی ۶۵-۲۰ سال در این تحقیق شرکت داشتند. در این مطالعه هر دو دسته از تست‌های مولد درد و تست‌های حرکت شاخص‌های استخوانی در هر دو سمت راست و چپ بیمار انجام می‌گیرد. این تستها شامل تستهای ارزیابی حرکت شاخص‌های استخوانی از قبیل: زیلت^۱، خم شدن از وضعیت ایستاده^۲، خم شدن از وضعیت نشسته^۳ و تست‌های محرك درد^۴ از قبیل فابر^۵، برشی خلفی^۶ و ابداکشن مقاومتی^۷ می‌باشد.

آزمون مجدور کای برای ارزیابی ارتباط بین تک تک تست‌های دو گروه مولد درد و تست‌های حرکت شاخص استخوانی به کار گرفته شد.

یافته‌ها: طبق نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آزمون مجدور کای^۸، هیچ گونه همبستگی معنی داری بین تک تک تستهای دو گروه مولد درد و تستهای حرکت شاخص استخوانی دیده نشد.

نتیجه گیری: بنابر یافته‌های حاصل به نظر نمی‌رسد که تست‌های سوء عملکرد بتواند منبع درد را تشخیص دهند. و همچنین به نظر نمی‌رسد که تست‌های مربوط به درد برای تشخیص سوء عملکرد بتواند کاربرد داشته باشد.

کلید واژه‌ها: مفصل ساکروایلیاک، تستهای مولد درد، تستهای لمس حرکت

1- Gillet test

4- Provocative

7- Resistive abduction

2- Standing flexion

5- FABER

8- Chi- square

3- Sitting flexion

6- Posterior shear

۱- دانشجوی دکتری فیزیوتراپی، عضو
کمیته تحقیقات دانشجویی، گروه
آموزشی فیزیوتراپی، دانشگاه علوم
بهزیستی و توانبخشی

۲- دکتر ای فیزیوتراپی، دانشیار گروه
آموزشی فیزیوتراپی دانشگاه علوم
بهزیستی و توانبخشی

دریافت مقاله: ۹۰/۱۲/۱۱
پذیرش مقاله: ۹۱/۰۲/۰۹

* آدرس نویسنده مسئول:
تهران، ولنجک، بلوار دانشجو، خیابان
کودکیار، دانشگاه علوم بهزیستی
و توانبخشی، گروه آموزشی
فیزیوتراپی

* تلفن: ۰۲۱-۲۲۱۸۰۰۲۹
* رایانامه:
arabloo_masoud@hotmail.com

مقدمه

کمردرد یکی از شایعترین شکایات اسکلتی- عضلانی در عرصه علوم پزشکی است (۱). مطالعات انجام شده نشان می‌دهد حدود ۸۰-۷۰ درصد مردم حادقان یکبار در طول زندگی خویش به کمردرد مبتلا می‌شوند (۲). یکی از عوامل مهم در ایجاد دردهای ناحیه کمری- لگنی، اختلالات مفصل ساکروایلیاک و ساختارهای مرتبط با آن است (۳-۵). اشمیت^۱ در گزارش نتایج مطالعه خود بیان کرد شیوع اختلالات مفصل ساکروایلیاک حدود ۳۵ درصد می‌باشد (۶). محققین مکانیسم درد مرتبط با اختلال مفصل ساکروایلیاک را ناشی از عواملی از قبیل: عدم توازن عضلانی، اسپرین عضلانی، استرین لیگامانی، بهم خوردن راستای ساکروم و ایلیوم، کشیدگی کپسول مفصلی ساکروایلیاک، کم تحرکی و تحرک بیش از حد مفصل ساکروایلیاک عنوان کرده اند. لذا مفصل ساکروایلیاک همواره بعنوان یکی از عوامل مهم بروز کمردرد شناخته شده و در ارزیابی‌های بیماران مبتلا کمردرد مورد توجه محققین و درمانگران قرار داشته است. بنابراین آنچه مسلم است با توجه به شیوع اختلالات ساکروایلیاک وجود روشهای برای تشخیص وجود ضایعه در مفصل ساکروایلیاک و جداسازی درد ناشی از مفصل ساکروایلیاک با درد ناشی از سایر موارد و همچنین تشخیص نوع و سمت ضروری بنظر می‌رسد.

تاکنون تستهای تشخیصی گوناگونی بوسیله درمانگران مختلف برای ارزیابی و تشخیص اختلال عملکردی مفصل ساکروایلیاک در بیماران مبتلا به کمردردی که حدس زده می‌شود این اختلال را دارند بکار برده و ارزش گذاری شده است. بطور کلی تستهای تشخیصی مفصل ساکروایلیاک در سه دسته عمده قرار می‌گیرند: ۱- تستهای ارزیابی حرکت شاخص‌های استخوانی مرتبط با مفصل ساکروایلیاک ۲- تستهای مولد درد ۳- تستهای بررسی وضعیت و تقارن دوطرفه شاخص‌های استخوانی مرتبط با مفصل ساکروایلیاک (۷).

در دهه‌های اخیر مطالعات مختلفی، ویژگیهای سایکومتریک تستهای متفاوتی از مفصل ساکروایلیاک از قبیل اعتبار و تکرارپذیری آنها را مورد بررسی قرار داده اند. وان در ووف آیک مقاله موری جهت ارزیابی مطالعات انجام شده در مورد اعتبار و تکرارپذیری تستهای مفصل ساکروایلیاک انجام داد و تحقیقات مختلف را بر اساس معیارهای مختلفی از قبیل جامعه مورد مطالعه، نحوه انجام تستها و نتایج گزارش شده آنها و سایر موارد دیگر رتبه‌بندی کرد. با در نظر گرفتن حساسیت و ویژگی گزارش شده از تستهای مورد بررسی قرار

روش بررسی

نوع مطالعه: این تحقیق یک مطالعه غیرتجربی است که بصورت طرح توصیفی- ارتباطی^۴ به منظور بررسی ارتباط بین تستهای تشخیصی حرکتی و تستهای مولد درد سوء عملکرد به طور جداگانه می‌تواند تا حد زیادی در ارزیابی و تشخیص بیماران مبتلا به کمردرد کمک کند.

روشهای اندازه‌گیری و جمع آوری اطلاعات: آزمونگر تست‌های ارزیابی حرکت شاخص‌های استخوانی و تست‌های مولد درد را بر روی نمونه‌های مورد مطالعه، در دو سمت راست و چپ بیمار اندازه‌گیری کرد.

در انجام تست‌های حرکت شاخص‌های استخوانی، لمس دقیق شاخص استخوانی و میزان حرکت و جایه جایی آنها باید ارزیابی می‌شد و تقارن حرکت در دو سمت مقایسه می‌گردید و در تست‌های مولد درد، ایجاد درد به دلیل انجام تست‌ها مدنظر بود. نحوه انتخاب تست‌ها جهت کاهش آشنازی افراد با آنها بصورت تصادفی بود. افرادی که در این تحقیق شرکت کردند بطور کامل در جریان اهداف و روش طرح تحقیق قرار گرفته و رضایت‌کتبی آنها برای شرکت در تحقیق جلب شد. هرگونه اطلاعات مشخص افراد شرکت کننده و پرونده آنها محترمانه بود. اصولاً سعی شد تا شرکت در تحقیق هیچ‌گونه ضرر فیزیکی، اقتصادی و یا هیچ‌گونه آسیب اجتماعی و روانی برای فرد بهمراه نداشته باشد.

روشهای آماری: برای ارزیابی ارتباط بین تست‌های مولد درد و تست‌های لمس حرکت در سمت راست و چپ از آزمون متقارن کای استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار SPSS استفاده شد.

یافته‌ها

۲۵ فرد (۱۰ زن و ۱۵ مرد) در دامنه سنی ۶۰-۲۰ سال با میانگین سنی ۴۳ ± ۷ سال و با میانگین قد ۱۶۸ ± ۷ سانتی مترو میانگین وزنی ۶۸ ± ۱۰ کیلوگرم در این مطالعه شرکت کردند توزیع فراوانی مطلق و نسبی مشیت بودن تک تک تست‌های مورد بررسی در افراد شرکت کننده در دو سمت راست و چپ در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

معیار انتخاب: گروه مورد مطالعه بیماران مبتلا به کمردرد مراجعه کننده به بیمارستان شفا یحیایان و کلینیک صبا و دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی در دامنه سنی ۲۰ تا ۶۰ سال در شهر تهران در سال ۱۳۸۹-۱۳۹۰ بودند. اگر فرد حداقل ۶ هفته قبل از انجام تحقیق کمردرد داشت یا در طی یک سال قبل از انجام تحقیق حداقل سه بار به کمردرد مبتلا شده و هر بار کمردردش بیش از یک هفته طول کشیده بود بعنوان کمردرد محسوب می‌شد و اگر درد در پایین ناحیه L۵ در ناحیه تقاطع لومبوسакرال، ناحیه باسن، پشت کشاله ران؛ اطراف خار خاصره خلفی فوکانی (PSIS) با انتشار به اندام تحتانی بود و با تحمل وزن کامل بر روی یک اندام تحتانی و هنگام پایین آمدن از پله و سراشیبی بدتر می‌شد در تحقیق شرکت می‌کرد (۱۰-۱۲).

افراد مورد مطالعه، شکستگی و جراحی ستون فقرات و لگن نداشتند، می‌توانستند روی دو پا بایستند و هیچ مشکلی در مورد صاف ایستادن نداشتند، بیماری سیستمیک خاصی مانند دیابت یا روماتیسم، سلل و ... نداشته و در طول سه سال گذشته عمل جراحی خاصی در ناحیه شکمی نداشتند. بیمارانی که دارای درد متقارن در ناحیه بالای ناحیه L۵، درد در ناحیه مرکز و خط وسط ستون فقرات بر روی زوائد خاری مهره‌ها، فقط دیسک بین مهره‌ای و علائم حسی نظیر گزگز و مورمور در یکی از درماتوم‌های مربوط به ریشه‌های ناحیه کمری داشتند، بیماران دیابتی که طولانی مدت انسولین مصرف می‌کردند، افرادی دارای مشکلات قلبی عروقی و تنفسی یا مشکل نوروپاسکولار بودند و بیمارانی که سابقه بستری شدن طولانی مدت داشتند، از مطالعه حذف می‌شدند. حجم نمونه: تعداد نمونه با استفاده از فرمول $N = Z_{1-\alpha/2}^2 + 3r^2 Z_{1-\beta}^2 / r^2 + 1$ و با اطمینان ۹۵ درصد و توان آزمون ۸۰ درصد و بر اساس اطلاعات موجود، ۲۵ نفر تعیین شد.

جدول ۱- فراوانی مطلق و نسبی تک تک تست‌های مورد بررسی در افراد شرکت کننده در دو سمت راست و چپ

آزمون‌ها	ثبت				منفی			
	راست		چپ		راست		چپ	
	فراوانی مطلق	نسبی (%)						
Sitting flexion test	۶	۲۴	۱۷	۶۸	۱۹	۷۶	۸	۳۲
Standing flexion test	۶	۲۴	۱۸	۷۲	۱۹	۷۶	۷	۲۸
Gillet test	۴	۱۶	۹	۳۶	۲۱	۸۴	۱۶	۶۴
FABER test	۱۱	۴۴	۱۰	۴۰	۱۴	۵۶	۱۵	۶۰
Posterior shear test	۸	۳۲	۸	۳۲	۱۷	۶۸	۱۷	۶۸
Resisted abduction test	۵	۲۰	۶	۲۴	۲۰	۸۰	۱۹	۷۶

نتایج حاصل از آزمون مجدور کای جهت تعیین ارتباط و همبستگی تستهای لمس حرکت و تستهای مولد درد بصورت تک تک در سمت چپ و راست در جدول شماره ۲ آمده است. مقادیر این آماره برای ارتباط بین تک تک تستها در دامنه ۰/۰۲۵۷ تا ۰/۰۴۱۲ متغیر است و مقادیر p-value برای ارتباط تک تک تستهای دو گروه در سمت چپ (۰/۰۲۹۴، ۰/۰۱۷۳، ۰/۰۱۰۲) و در سمت راست (۰/۰۱۱۹، ۰/۰۲۷۸، ۰/۰۳۴۹، ۰/۰۳۱۷، ۰/۰۳۵۶ و ۰/۰۴۷۸) به دست آمده است. بنابراین نتایج حاصله نشان دهنده آن است که هیچ ارتباط معنا داری بین تستهای دو گروه بصورت تک تک در سمت چپ و راست وجود ندارد. (جدول ۲)

جدول ۲- ارتباط تک تک تست‌های مولد درد و لمس حرکت در سمت چپ و راست

آزمون	FABER test		Posterior shear test		Resisted abduction test	
	آماره	مقدار احتمال	آماره	مقدار احتمال	آماره	مقدار احتمال
Sitting flexion test Right	۱/۰۵۸۰	۰/۱۹۹	۱/۱۲۸	۰/۰۲۷۸	۰/۰۸۴۲	۰/۰۳۴۹
	Left	۱/۰۹۵۰	۰/۰۲۹۴	۰/۰۲۵۴	۰/۰۶۰۷	۰/۰۸۱۹
Standing flexion test Right	۱/۰۵۸۰	۰/۱۹۹	۱/۱۲۸	۰/۰۲۷۸	۰/۰۸۴۲	۰/۰۳۴۹
	Left	۲/۰۵۷۱	۰/۰۱۰۲	۱/۰۳۴۶	۰/۰۲۳۶	۰/۰۸۴۳
Gillet test Right	۱/۰۷۸۳	۰/۰۱۷۳	۰/۰۶۸۱	۰/۰۴۰۰	۲/۰۵۷۱	۰/۰۱۰۲
	Left	۰/۰۲۵۰	۰/۰۶۱۰	۰/۰۹۶۱	۰/۰۳۱۷	۰/۰۶۴۵
						۰/۰۴۱۲

بحث

طبق نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آماری، هیچ گونه همبستگی معنی داری بین تک تک تستهای دو گروه مولد درد و تستهای حرکت شاخص استخوانی دیده نشد. این یافته‌ها به طور کل بیان کننده آن است که این دو دسته از تست‌ها هیچ ارتباط معنی داری با هم ندارند. به عبارت دیگر مثبت یا منفی بودن تستهای هر گروه نشان دهنده مثبت بودن تست در گروه دیگر نیست. با توجه به نتایج حاصل می‌توان بیان کرد که تستهای مولد درد تنها وجود عدم وجود درد را در حین انجام تست‌ها ارزیابی می‌کند و تستهای حرکت شاخص‌های استخوانی ناحیه ساکرواپلیاک وجود عدم وجود عملکرد غیر نرمال را در ساختارهای این مفصل مورد ارزیابی قرار می‌دهند. و نتایج حاصل از یک دسته از تست‌ها را نمی‌توان به دسته دیگر تعمیم داد و نتجه‌گیری کلی کرد چرا که درد و سوء عملکرد دو مفهوم متفاوت است و این یک اشتباه رایج است که این مفاهیم را معادل و یا هم معنی بدانیم. تستهای مولد درد برای ارزیابی آن است که آیا ساختار تحت استرس، منع ایجاد کننده درد است یا خیر. در حالیکه تست‌های

مجموع این یافته‌ها و با نظر به اینکه هیچ تحقیق مشابه‌ای در این زمینه انجام نشده است، پیشنهاد می‌شود که مطالعات وسیع‌تری در این راستا محقق شود.

نتیجه‌گیری

به طور کل با توجه به نتایج حاصل می‌توان بیان کرد که تست‌های مولد درد تنها وجود و عدم وجود درد را در حین انجام تست‌ها ارزیابی می‌کند و تست‌های حرکت شاخص‌های استخوانی ناحیه ساکروایلیاک وجود و عدم وجود عملکرد غیر نرمال را در ساختارهای این مفصل مورد ارزیابی قرار می‌دهند. بنابراین نتایج حاصل از یک دسته از تست‌ها را نمی‌توان به دسته دیگر تعیین داد و نتیجه‌گیری کلی کرد. چرا که درد و سوء عملکرد دو مفهوم متفاوت است و این یک اشتباه رایج است که این مفاهیم را معادل و یا هم معنی بدانیم.

زمینه لوین^۱ و همکارانش با استفاده از دو صفحه نیرو^۲ نیروهای وارد به دو مفصل ساکروایلیاک را در حین انجام تست مورد بررسی قرار دادند و نتیجه گرفتند که در میزان نیروهای وارد به مفاصل در انجام تست اختلاف وجود دارد و علاوه بر این در انجام تست در یک سمت، در سمت مقابل نیز نیرو وارد می‌شود که اگرچه این نیرو با نیروی اعمال شده در سمت دیگر اختلاف دارد اما می‌تواند در سمت مقابل انجام تست نیز اثرگذار باشد (۲۳، ۲۴، ۲۵). در این تحقیق ثبت مثبت یا منفی بودن تست با در نظر گرفتن پاسخ فرد در هر سمت بصورت جداگانه صورت پذیرفت و تست زمانی بعنوان مثبت در نظر گرفته شد که پاسخ فرد به آن در همان سمت موافق بود، با این وجود در هیچ سمتی (چپ، راست) ارتباط بین تست‌های مورد بررسی دیده نشد. یکی از محدودیت‌های این مطالعه آن بود که فرد آزمونگر برای انجام تست‌ها تنها یک سال تجربه داشت. به طور کل با توجه به

منابع:

- Shearar, K.A., C.J. Colloca, and H.L. White, A randomized clinical trial of manual versus mechanical force manipulation in the treatment of sacroiliac joint syndrome. *Journal of manipulative and physiological therapeutics*, 2005. 28(7): 493-501.
- Ehrlich, G.E., N.G. Chaltaev. World Health Organization. Department of Noncommunicable Disease, Low back pain initiative. 1999: World Health Organization, Department of Noncommunicable Disease Management.
- Fortin, J.D., et al., Sacroiliac joint: Pain referral maps upon applying a new injection/arthrography technique: Part I: Asymptomatic volunteers. *Spine*, 1994. 19(13): 1475.
- Schwarzer, A.C., C.N. Aprill, and N. Bogduk, The sacroiliac joint in chronic low back pain. *Spine*, 1995. 20(1): 31.
- Slipman, C.W., et al., Sacroiliac joint syndrome. *Pain Physician*, 2001. 4(2): 143-152.
- Schmid, H.J.A., Iliosacrale Diagnose und Behandlung 1978–1982. *Manuelle Medizin*, 1985. 23: 101-108
- Freburger, J.K. and D.L. Riddle, Using published evidence to guide the examination of the sacroiliac joint region. *Physical therapy*, 2001. 81(5): 1135.
- Van der Wurff, P., R.H.M. Hagmeijer, and W. Meyne, Clinical tests of the sacroiliac joint* 1: A systematic methodological review. Part 1: Reliability. *Manual therapy*, 2000. 5(1): 30-36
- van der Wurff, P., W. Meyne, and R.H.M. Hagmeijer, Clinical tests of the sacroiliac joint: A systematic methodological review. Part 2: Validity. *Manual therapy*, 2000 5(2): 89-96
- Laslett, M., et al., Diagnosis of sacroiliac joint pain: validity of individual provocation tests and composites of tests. *Manual therapy*, 2005. 10(3): 207-218
- Laslett, M., et al., Diagnosing painful sacroiliac joints: A validity study of a McKenzie evaluation and sacroiliac provocation tests. *Australian Journal of Physiotherapy*, 2003. 49(2): 89-98
- Young, S., C. Aprill, and M. Laslett, Correlation of clinical examination characteristics with three sources of chronic low back pain. *The Spine Journal*, 2003. 3(6): 460-465